

Boekverslag Terug naar Oegstgeest (Jan Wolkers)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Beschrijving

Primaire gegevens

Auteur: Jan Wolkers
Titel: Terug naar Oegstgeest
Verschenen in: 1965
Aantal blz.: 191
Leestijd: 10 uur
Uitgelezen op: 10-12-2000

Verwachtingen vooraf

Toen ik aan dit boek begon had ik nog nooit iets van Wolkers gelezen. Ik had hem de dag daarvoor nog op de televisie gezien in verband met een jubileum. Ik zag een uitgesproken grijsaard die op alle vragen zijn woordje klaar had. De man was heel vrij en informeel, daarom verwachtte ik geen zware, belegen roman. De titel en de omslag deden me denken aan een reis naar het verleden. Je ziet een foto van een jongen en daarnaast een foto van een veertiger. De tekst op de achterkant van de omslag bevestigde dat het boek gaat over een speurtocht naar het verleden van Jan Wolkers. De schrijver zal dus wel vertellen over zijn verleden in Oegstgeest, dacht ik.

Eerste reactie achteraf

Mijn eerste reactie achteraf geef ik aan de hand van het beoordelingschema op blz. 25 van het boek "Literatuur zonder Grenzen":

1 = niet 2 = een beetje 3 = erg

Spannend	2
Meeslepend	2
Ontroerend	2
Grappig	1
Realistisch	3
Fantasierijk	1
Interessant	3
Origineel	2
Goed te begrijpen	2

1. Dit werk heeft me aan het denken gezet. ja/~~nee~~
2. Ik heb iets aan het werk gehad. ja/~~nee~~

Dit werk spreekt me wel/~~niet~~ aan, omdat het je een kijk geeft in de jongere jaren van Jan Wolkers; een gewone jongen uit een groot gezin. In het boek worden situaties beschreven uit de slechtere tijden die je nu slechts met moeite voor kan stellen.

Boekverslag Terug naar Oegstgeest (Jan Wolkers)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Korte samenvatting van de inhoud

Jan Wolkers neemt je mee op een speurtocht naar Oegstgeest, de plaats waar hij zijn jeugd doorbracht. Steeds verteld hij enkele belangrijke jeugd herinneringen, om vervolgens terug te gaan naar Oegstgeest, naar een plaats die deze herinneringen kenmerkt en daar zijn jeugd jaren opnieuw te beleven.

Jan wordt in 1925 geboren. Hij komt uit een groot gezin dat van de opbrengsten van hun kruidenierszaak leeft, zeker in de crisis tijd was het moeilijk om rond te komen. Zijn vader is streng en diepgelovig. Jan ligt vaak met hem overhoop en breekt uiteindelijk met het gereformeerde geloof. Van zijn vele broertjes en zusjes heeft zijn oudere broer de meeste invloed op hem, hoewel hij hem tegelijkertijd bewonderde en haatte. De herinneringen aan de basisschool en moeilijke tijd tijdens de crisis in de dertigerjaren worden zeer realistisch beschreven. Wolkers vertelt zeer openhartig en schuwt niet over bepaalde omstrede zaken te praten. Jan blijkt geen echte leerling te zijn en na de MULO heeft hij veel verschillende bijbaantjes. Zo beschrijft hij hoe hij in een laboratorium samen met een andere jongen muizen, die voor vivisectie zijn gebruikt, op lugubere wijze vermoord. Tekenen en schilderen zijn de grootste hobby's van Jan. Tevens worden de vrienden en de eerste liefde, met alle bijkomstigheden, beschreven. Dan breekt de Tweede Wereldoorlog uit en deze luidt een moeilijke tijd in voor Jan; de klandizie in de winkel loopt zo ver terug dat zijn vader deze moet sluiten en de broer van Jan overlijdt onverwachts in 1944. Jan denkt dat hij deze tragedie heeft veroorzaakt, omdat hij uit wraak alle foto's van zijn broer heeft verbrandt, net voor zijn dood.

In het boek gaat Jan Wolkers in het heden terug naar het graf van zijn broer in Oegstgeest en zijn ouders die daar nog steeds wonen. Aan het eind van het boek wordt ook zijn ouderlijk huis met de winkel aangedaan. Terwijl hij door de vertrekken van dat huis loopt komen veel kleine herinneringen naar boven.

Verdieping

Tijd en ruimte

Je kan het boek qua tijd in twee delen splitsen; het deel dat zich in het heden afspeelt, waarin Wolkers zijn herinneringen op haalt en het deel waarin die situaties zich afspelen. Het deel waarin Wolkers in Oegstgeest rondrijdt zal zich in ongeveer twee dagen hebben afgespeeld. De tijd die verstreken tussen de eerste en de laatste herinnering zal ongeveer 15 jaar bedragen. Hierbij gaat het om de vertelde tijd, de verteltijd bedraagt echter ongeveer 10 uur. Zowel het eerste als het tweede deel waarin de tijd kan worden opgesplitst is chronologisch, maar met tijdsprongen. Het eerste deel van de tijd speelt ongeveer tussen 1925 en 1945, het tweede deel speelt in de zestigerjaren. Het verhaal heeft een open einde.

Het verhaal speelt zich af in Oegstgeest en de herinneringen vooral in Wolkers' ouderlijk huis met de winkel.

Opdracht 12

Omstandigheden zoals de crisis in de dertigerjaren en de Tweede Wereldoorlog sluiten nauw aan bij de inhoud van het verhaal; de moeilijke tijd voor de winkel en de spanningen die dit meebrengt zijn belangrijk voor het verhaal. De wijze waarop de mensen in het boek op allerlei manieren aan eten proberen te komen; halfdode snoeken vangen in een wak, het vangen van wilde katten in klemmen en het eten van zwanen is erg merkwaardig, maar ook kenmerkend voor de manier waarop Wolkers als jongen naar het leven kijkt. Er zouden natuurlijk ook andere periodes kunnen zijn waarin dergelijke schaarste een belangrijke rol speelt in het leven van "de gewone man", maar ook door de rol die de Tweede Wereldoorlog in het verhaal speelt zou het zich niet in een andere tijd hebben kunnen afspelen.

De wijze van vertellen

Het verhaal wordt verteld vanuit het ik-perspectief. Door dit perspectief wordt je ook op de hoogte gesteld van de gedachten van de hoofdpersoon, hierdoor raak je meer bij dit karakter betrokken.

Boekverslag Terug naar Oegstgeest (Jan Wolkers)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Opdracht 16

Oorspronkelijke tekst in het ik-perspectief:

Toen ik met mijn ochtendgymnastiek bezig was en met de halters zwaaide, kwam ik tegen de ficus. Er vielen weer een paar bladeren af. Ze waren groen maar voelden slap aan. Net of de plant geen vocht meer kreeg. Met een stokje wroette ik de aarde om en meteen kwam er een donkergele strontworm naar boven. Met een mes sneed ik langs de binnenkant van de pot de aarde los, zodat ik de hele kluit aan de stam uit de pot kon tillen. (blz. 22)

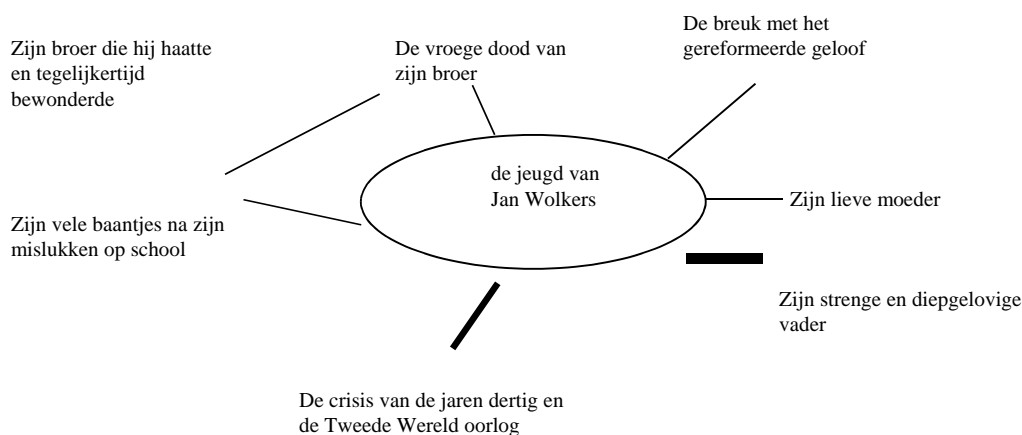
De bovenstaande tekst herschreven in het personale-perspectief:

Met de halters raakte hij de ficus, waardoor er twee grote groene bladeren naar beneden suidden. Hij raapte een blad op en constateerde dat er iets mis was, vervolgens pakte hij een stokje van de schouw en begon ermee in de aarde te porren. Tot zijn verbazing kwam er een strontworm uit gekropen. Hij sneed met een zakmes langs de binnenkant van de pot en tilde alle wortels met de stam uit de pot.

Spanning

Hoewel het boek niet geschreven is om zoveel mogelijk spanning te creëren is er toch een bepaalde spanning aanwezig waardoor je met plezier verder leest. Ook doordat er in het begin van het verhaal al kleine dingetjes over de afloop worden prijsgegeven raak je erg naar het eind van het verhaal nieuwsgierig.

Thema en motieven

Boekverslag Terug naar Oegstgeest (Jan Wolkers)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Personages

Jan Wolkers was in zijn kinderjaren geen goede leerling; na de MULO gaat hij thuis in de winkel mee werken en als deze wordt gesloten krijgt hij diverse andere baantjes. Hij werkt veel in de buitenlucht en daar brengt hij zijn fascinatie voor de teken- en schilderkunst in de praktijk. Hij wordt opgevoed in een groot gezin en is daar een beetje een buitenbeentje. Hij breekt ook met het gereformeerde geloof, wat zijn familie sterk aanhangt. Het is een persoon met twee kanten. Hij heeft bijvoorbeeld grote interesse voor de biologie en verzorgt met volle overgave zijn konijnen en kikkers, maar hij vindt het ook prachtig om andere dieren op gruwelijke wijze te vermoorden. Hij haalt samen met zijn broer veel kattenkwaad uit, waardoor hij nog meer met zijn vader overhoop komt te liggen. De jongen is vrij verlegen, heeft geen grote vriendengroep, maar heeft hier blijkbaar ook geen behoefte aan. Ook zijn eerste echte liefde is er niet een om over naar huis te schrijven. De Jan Wolkers die in Oegstgeest op zoek gaat naar jeugd herinneringen zal dit wel doen, omdat hij ergens mee zit. Hij zal zijn uitweg wel zoeken in het op een rijtje zetten van de herinneringen van zijn jeugd om dat gedeelte af te sluiten. Waarschijnlijk is de vroege dood van zijn broer een belangrijke factor in dit proces.

Titel, ondertitel en motto

De titel van het boek; "Terug naar Oegstgeest" wijst op de dagen waarop Jan Wolkers terugkeert naar zijn geboorteplaats Oegstgeest waar hij het belangrijkste deel van zijn jeugd heeft doorgebracht. In het boek wordt steeds een beschrijving van zo'n herinnering gegeven, gevolgd door een beschrijving van het bezoek van Wolkers aan een plaats in Oegstgeest die met die herinneringen in verband staan. Wolkers heeft het boek vooraf laten gaan door het motto:

" If seven maids with seven mops
Swept it for half a year,
Do you suppose," the Walrus said,
"That they could get it clear?"
"I doubt it," said the Carpenter,
And shed a bitter tear.

Lewis Carroll, *Through the Looking-glass*

Ik kan deze tekst echter niet in verband brengen met het boek. Tevens kon ik het nergens in secundaire literatuur terug vinden.

Relatie tussen tekst en auteur

Het boek is net als alle andere boeken van Jan Wolkers vlot geschreven in opvallend korte goed lopende zinnen. De relatie met de auteur is natuurlijk heel duidelijk aanwezig; de schrijver beschrijft zijn eigen zoektocht naar zijn verleden en beschrijft zijn herinneringen aan zijn jeugdijaren. Je zou het boek deels kunnen typeren als een biografie van de jeugdijaren van Wolkers.

Relatie tussen verschillende teksten

De dood is een hoofdthema van de werken die door Wolkers zijn geschreven. De vroege dood van zijn broer is een voorbeeld van dit thema in het boek Terug naar Oegstgeest. Verder komen de volgende thema's aan de orde; seksualiteit, haat-liefdeverhouding met mens en dier, de verhouding tot vader en oudere broer en het gereformeerde geloof. Een voorbeeld bij die haat-liefdeverhouding tussen mens en dier is dat Wolkers erg gefascineerd was voor de natuur, maar tegelijkertijd het ook leuk vond dieren op lugubere wijze te martelen. De verhouding tussen Wolkers en zijn vader en zijn broer komt in het boek Terug naar Oegstgeest sterk tot uiting, ook de breuk met het gereformeerde geloof komt in het boek aan de orde.

Boekverslag Terug naar Oegstgeest (Jan Wolkers)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Relatie tussen tekst en context

Het feit dat Wolkers breekt met het gereformeerde geloof van zijn ouders is typerend voor de visie van de jeugd in de roerige jaren '60, de tijd waarin Wolkers dit boek heeft geschreven. Ook de manier waarop Wolkers open over seksualiteit schrijft spreekt deze groep aan. Wolkers kon wel sympathie opbrengen voor deze "provo's". In 1963 ontving hij de Nieuweprijs van de stad Amsterdam (voor zijn boek *Serpentina's petticoat*). Drie jaar later gaf hij het geld terug uit protest tegen het politieoptreden tegen de "provo's".

Tot welke soort literaire tekst behoort het gelezen boek

Het boek is een autobiografie van de jeugd van Jan Wolkers. Het verhaal is niet verzonnen, maar waar gebeurt, de tekstsoort is niet-fictieel.

Het boek is op feiten gebaseerd en deze vormen de rode draad van het verhaal. Het boek kan je dus naar inhoud indelen in de categorie epiek.

Wanneer je op de moderne manier het boek indeelt dan valt het boek binnen de groep proza. Tevens is het boek een roman.

Evaluatie

De persoonlijke beoordeling

Het onderwerp van het boek spreekt me zeer aan; ik wilde wel meer weten van de jongere jaren van de omstreden Jan Wolkers. Bovendien heeft hij in zijn jeugd de crisis in de dertiger jaren en de Tweede Wereldoorlog meegemaakt, ik ben geïnteresseerd in die periodes en vooral aan het leven van alledag in die tijd. Veel van de beschreven gebeurtenissen in het boek zijn voor mij moeilijk te bevatten; zo eten mensen katten en zwanen tijdens de crisis jaren. Voorheen dacht ik altijd dat de Tweede Wereldoorlog de enige periode in de twintigste eeuw is geweest waarin de meerderheid van de Nederlanders het erg slecht heeft gehad. Dit boek beschrijft daarentegen een vergelijkbare situatie in de jaren dertig.

Het boek is geschreven vanuit het ik-perspectief, daarom kom je als lezer ook de gedachten van de ik-persoon te weten en raak je sterk bij dit karakter betrokken. Ik dit boek zijn deze gedachten heel goed in verband te brengen met de gebeurtenissen. Deze gebeurtenissen worden heel openhartig en eerlijk uit de doeken gedaan. Wolkers schrijft heel open over bepaalde omstreden zaken zoals seksualiteit, dit is typerend voor de visie van bepaalde idealistische mensen in de zestigerjaren.

De hoofdpersoon kwam erg levensecht over, doordat je de gedachten van dit karakter verneemt, raak je sterk in zijn situatie geïnteresseerd. Doordat je je inleeft in de hoofdpersoon wordt je bij het hele verhaal betrokken. Het is me opgevallen dat de jonge Wolkers een persoon is met twee kanten. Hij heeft bijvoorbeeld grote interesse voor de biologie en verzorgt met volle overgave zijn konijnen en kikkers, maar hij vindt het ook prachtig om andere dieren op gruwelijke wijze te vermoorden. Deze tegenstrijdigheid is zelfs met de extra gegevens die je uit de gedachten van de hoofdpersoon krijgt niet te verklaren. Zijn relatie met zijn broer is ook erg merkwaardig te noemen; hij bewondert hem, maar haat hem tegelijkertijd. Bovendien is het opvallend dat hij breekt met het gereformeerde geloof, wat zijn familie sterk aanhangt. Hierdoor komt er nog een diepere kloof tussen Wolkers en zijn strenge vader. Deze breuk is typerend voor de manier waarop Wolkers naar het leven, en de vroegere generaties kijkt. Wolkers' taalgebruik valt erg op. Hij gebruikt hele korte zinnen met eenvoudige taal. Het verhaal is daarom makkelijk en vlot te lezen. Sferen en omgevingen worden helder, maar kort uit de doeken gedaan. Wolkers weet precies de juiste hoeveelheid woorden te gebruiken om iets helder te omschrijven en gebruikt hiervoor geen ellenlange stukken tekst. Ook dialogen worden kort en natuurlijk weergegeven. De opbouw van het boek is origineel. Steeds wordt er een bepaalde herinnering van Wolkers beschreven in een hoofdstuk en in het daarop volgende hoofdstuk keert Wolkers terug naar een bepaalde plaats in Oegstgeest die met deze herinnering in verband staat. Het boek heeft geen delen die saai of onbegrijpelijk zijn, alles wordt duidelijk uit de doeken gedaan. Het eind van het boek is zeer toepasselijk. Wolkers laat dan de jas van zijn broer, die al lange tijd geleden is overleden, liggen in een bos en loopt verder. In het hele boek is Wolkers op zoek naar zijn verleden, de verwerking van de dood van zijn broer speelt daarin een belangrijke rol. Door deze scène aan het eind van het boek wordt duidelijk dat Wolkers dat boek heeft afgesloten en verder gaat met zijn leven.